Opgesteld door: Maurice de Greef (Kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: Schoolbestuurder
Referentie: Kennisrotonde. (2021). *Wat is de invloed van gezinsproblematiek op de gedragsontwikkeling van 0- tot 6-jarigen?* (KR. 1294). Kennisrotonde.

29-11-2021

Vraag

In hoeverre zijn de mate en aard van gezinsproblematiek in gezinnen/huishoudens met kinderen van 0 tot 6 jaar oud van invloed op de gedragsontwikkeling van die kinderen?

Kort antwoord

Probleemgedrag onder kinderen kan de gedragsontwikkeling belemmeren. Het probleemgedrag kan versterkt worden door verschillende factoren waaronder de gezinsproblematiek. Relatieproblemen tussen beide ouders, scheiding van ouders en ook gedrag van ouders en opvoeding(sstijlen) kunnen dit probleemgedrag beïnvloeden. Een goede hechting tussen ouder en kind en een sterke mate van betrokkenheid van de ouder op het kind lijken het probleemgedrag juist te kunnen tegengaan. Naast de gezinsproblematiek en het gedrag van ouders en de bijbehorende opvoeding(sstijl) kunnen ook de sociaaleconomische status en de geboden faciliteiten en ondersteuning in de klas van invloed zijn op het probleemgedrag onder kinderen.

Toelichting antwoord

Binnen klassen op verschillende scholen signaleert men probleemgedrag onder kinderen. Dit is gedrag waarbij "een kind zich dwars en opstandig gedraagt, gauw geprikkeld is en driftig wordt, anderen ergert, antisociaal gedrag vertoont (zoals liegen of stelen) of zich agressief gedraagt, het kind, de ouders of de omgeving er nadelige gevolgen van ondervinden en wat minstens enkele maanden duurt" (NJI, 2021). Sommige scholen maken zich daar zorgen over, omdat het probleemgedrag de cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling en dus ook de gedragsontwikkeling van kinderen kan belemmeren (NJI, 2021). Hier kunnen diverse oorzaken aan ten grondslag liggen. Naast de individuele kenmerken van het kind (zoals geslacht en eerdere mentale problemen) kunnen ook kenmerken van school en de thuissituatie van invloed zijn. Bij deze vraag staat de thuissituatie oftewel het gezin centraal. Volgens Klijn (2013, p.19) kan men daarbij kijken naar het "gezinssysteem als geheel" en de "interacties van alle leden van een gezin". De interacties tussen de gezinsleden kunnen een "gunstige, ofwel een ongunstige invloed hebben op het gezinsfunctioneren" (Klijn, 2013, p. 19). Een ongunstige invloed op het gezinsfunctioneren kan leiden tot gezinsproblematiek. Volgens de Richtlijnen van de jeugdhulp en jeugdbescherming (2020) gaat het bij gezinsproblematiek om problemen in het gezin met betrekking tot een "combinatie van sociaaleconomische en

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

psychosociale problemen". Vraag is of de gezinsproblematiek ook kan leiden tot het probleemgedrag onder kinderen waardoor de gedragsontwikkeling kan worden belemmerd.

Gezinsproblematiek als invloed op probleemgedrag: aandacht voor de partnerrelatie

De relatie tussen de ouders kan van invloed zijn op het probleemgedrag onder kinderen. Resultaten van longitudinaal onderzoek onder 475 gezinnen (met kinderen van 4 tot 7 jaar) tonen aan dat kinderen van alle leeftijden meer probleemgedrag vertonen als ze in aanraking komen met relatieproblemen tussen beide ouders (Van Eldik, 2020). Dit resultaat wordt ondersteund doordat uit ander longitudinaal onderzoek onder meer dan 800 leerlingen vanaf de kleuterschool tot en met groep 6 blijkt dat gedragsproblemen samenhangen met het feit of ouders gescheiden zijn (Beyer et al., 2012). Ook geslacht en reeds bestaande mentale problemen van de kinderen zelf kunnen gedragsproblemen beïnvloeden (Beyer et al., 2012). Echter lijkt het feit of men een eenouder gezin is naast de leeftijd en het opleidingsniveau van de moeder niet van invloed te zijn. De relatie tussen de ouders lijkt dus mogelijkerwijs probleemgedrag te kunnen beïnvloeden.

Gedrag van ouders en opvoeding: het belang van hechting en betrokkenheid

Gedrag van ouders en opvoeding(sstijlen) kunnen het probleemgedrag beïnvloeden. Met name een goede hechting tussen ouder en kind en een sterke mate van betrokkenheid van de ouder op het kind lijken probleemgedrag te kunnen tegengaan dan wel te kunnen voorkomen. Op basis van een literatuurstudie van Sangawi et al. (2015) wordt duidelijk, dat opvoedingsstijlen van ouders van invloed zijn op gedragsproblemen van kinderen van 6 tot 12 jaar. Kinderen van ouders die onder andere meer betrokken zijn bij en toezicht houden op hun kind, hebben minder de neiging om gedragsproblemen te ontwikkelen. Dit sluit aan bij de resultaten van een onderzoek onder moeders en docenten van meer dan 180 leerlingen van 6 tot 8 jaar. Hieruit wordt duidelijk dat onder andere autoritair gedrag van ouders (zoals slechte begeleiding, inconsistente discipline en slaan) naast negatieve emoties van de kinderen zelf negatieve copingstrategieën beïnvloedt. Deze negatieve strategieën van kinderen om met stress en problemen om te gaan beïnvloeden uiteindelijk ook agressief gedrag op school (Chan, 2010). Positieve betrokkenheid lijkt een belangrijke sleutel te zijn in het voorkomen van probleemgedrag. Onderzoek onder meer dan 730 families met kinderen van twee jaar toont aan, dat onder andere positieve betrokkenheid tussen ouder en kind voor betere interactie tussen ouder en kind zorgt en uiteindelijk tot minder gedragsproblemen kan leiden (Dishion et al., 2017).

Ook goede hechting is een belangrijke bepaler voor het voorkomen van probleemgedrag. Onderzoek onder meer dan 1300 kinderen vanaf de geboorte tot en met groep 8 laat zien, dat bij kinderen waarvan de hechting met de ouder niet goed is het risico op probleemgedrag toeneemt (Fearon & Belsky, 2011). Echter wordt de relatie tussen de hechting met de ouder en het probleemgedrag ook deels beïnvloed door factoren als het geslacht en de leeftijd van het kind en risicofactoren in het gezin (zoals problemen met financiën, afwezigheid van de vader, lager opleidingsniveau en jongere leeftijd van de ouder).

Succesvolle interventies voor ouders

Ouders blijken succesvolle ondersteuning te kunnen krijgen door deel te nemen aan ouderprogramma's of training. Na deelname lijkt probleemgedrag onder hun kinderen af te nemen. De meta-analyse van Buchanan-Pascall et al. (2017) laat namelijk zien, dat groepsgerichte oudertrainingen er voor zorgen dat het externaliserend probleemgedrag (zoals een manier van reageren die anderen stoort of schadelijk kan zijn voor anderen bijvoorbeeld hyperactiviteit of opstandigheid) onder kinderen van 4 tot 12 jaar afneemt. Daarnaast laten resultaten van een longitudinale, experimentele studie onder 3000 gezinnen (met kinderen van 4 tot 7 jaar) zien, dat er na deelname aan een preventief ouderprogramma (gericht op een goede mentale gezondheid voor de kinderen tijdens de overgang naar school) bij gezinnen in de experimentele groep er een grotere afname is van gedrags- en emotionele problemen bij kinderen (en ook een grotere afname van depressie, stress en een dwangmatige wijze van opvoeden onder ouders), dan bij gezinnen uit de controlegroep (Sanders et al., 2008).

Naast gezinsproblematiek zijn ook sociaaleconomische status en de klas van invloed op probleemgedrag

Naast gezinsproblematiek en het gedrag van ouders en de bijbehorende opvoeding(sstijl) kunnen ook de sociaaleconomische status en de geboden faciliteiten en ondersteuning in de klas van invloed zijn op het probleemgedrag onder kinderen. Zo blijkt uit de onderzoeksresultaten van onderzoek onder meer dan 1700 kinderen en hun ouders dat zowel de opleiding van de vader en de moeder als het gezinsinkomen van invloed zijn op gedragsproblemen onder kinderen van 5 en 6 jaar (Hosokawa & Katsura, 2018).

Maar ook de faciliteiten in de klas kunnen van belang zijn. Onderzoek onder meer dan 13.000 leerlingen en meer dan 2400 docenten op de kleuterschool toont aan, dat goed gedrag in de klas naast de juiste benodigdheden (zoals boeken, werkboeken, computer, papier, muziekinstrumenten, lesmaterialen, potloden, meubilair en ruimte) in de klas ervoor kan zorgen dat het gedrag naast de zelfbeheersing van kinderen verbetert (Bennett et al., 2005). Daarnaast blijkt uit de onderzoeksresultaten dat goed gedrag naast de juiste benodigdheden in de klas de veerkracht van de leerlingen kan versterken doordat ze ook tekorten die ze thuis ervaren, kunnen overwinnen.

Geraadpleegde bronnen

Bennett, P., Elliott, M. & Peters, D. (2005). Classroom and Family Effects on Children's Social and Behavioral Problems. *The Elementary School Journal, 105*(5), p. 461 – 480.

Beyer, T., Postert, C., Müller, J.M. & Furniss, T. (2012). Prognosis and Continuity of Child Mental Health Problems from Preschool to Primary School: Results of a Four-Year Longitudinal Study. *Child Psychiatry & Human Development, 43*, p. 533-543.

Buchanan-Pascall, S., Gray, K.M., Gordon, M. & Melvin, G.A. (2018). Systematic Review and Meta-analysis of Parent Group Interventions for Primary School Children Aged 4-12 Years with Externalizing and/or Internalizing Problems. *Child Psychiatry & Human Development, 49*, p. 244-267.

Chan, S.M. (2010). Aggressive behaviour in early elementary school children: relations to authoritarian parenting, children's' negative emotionality and coping strategies. *Early Child Development and Care, 180*(9), p. 1253-1269.

Dishion, T.J., Mun, C.J., Tein, J.-Y., Kim, H., Shaw, D.S., Gardner, F., Wilson, M.N. & Peterson, J. (2017). The Validation of Macro and Micro Observations of Parent-Child

Dynamics Using the Relationship Affect Coding System in Early Childhood. *Prevention Science, 18*, p. 268-280.

Fearon, R.M.P. & Belsky, J. (2011). Infant-mother attachment and the growth of externalizing problems across the primary-school years. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry, 52*(7), p. 782-791.

Hosokawa, R. & Katsura, T. (2018). Effect of socioeconomic status on behavioral problems from preschool to early elementary school – A Japanese longitudinal study. *PLoS ONE 13*(5), p. 1 – 23.

NJI. (2021). *Definitie van gedragsproblemen.* Retrieved: 29-11-2021.

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming. (2020). *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: definitie en kenmerken.* Retrieved: 29-11-2021.

Sanders, M.R., Ralph, A. Sofronoff, K., Gardiner, P., Thompson, R., Dwyer, S. & Bidwell, K. (2008). Every Family: A Population Approach to Reducing Behavioral and Emotional Problems in Children Making the Transition to School. *The Journal of Primary Prevention, 29*, p. 197-222.

Sangawi, H., Adams, J. & Reissland, N. (2015). The Effects of Parenting Styles on Behavioral Problems in Primary School Children: A Cross-Cultural Review. *Asian Social Science, 11*(22), p. 171 – 186.

Van Eldik, W.M. (2020). *Happy parents, happy kids? A longitudinal study on the interparental relationship, child development, and parental functioning.* Rotterdam: Erasmus University Rotterdam.

Meer weten?

Kennisrotonde. (2020). Wat zijn effectieve interventies om (individuele) basisschoolleerlingen (en hun omgeving) te ondersteunen bij het aanpakken van hun gedragsproblemen in de klas? (KR.785). Den Haag: Kennisrotonde.

Onderwijssector

Primair Onderwijs

Trefwoorden

Gedrag – gezinsproblematiek – ouderbetrokkenheid – sociaal emotionele ontwikkeling - probleemgedrag